

Lempinen Laura

Opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välinen suhde – kokemuksia lapsen pahoinvoinnin tunnistamisesta, ilmoittamisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojeluun välinen suhde – kokemuksia lapsen pahoinvoinnin tunnistamisesta, ilmoittamisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä (Laura Lempinen)

Kandidaatintutkielma, 27 sivua, 0 liitesivua

Kesäkuu 2020

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välistä suhdetta. Keskityn erityisesti tarkastelemaan varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia liittyen lapsen pahoinvoinnin tunnistamiseen, ilmoittamiseen sekä lastensuojelun kanssa käytävään moniammatilliseen yhteistyöhön. Vertailupohjaksi olen ottanut koulukontekstissa ilmenevät kokemukset, ja lisäksi huomioin myös lastensuojelun näkökulman liittyen lastensuojelutyöhön ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Kaiken keskiössä on lapsen etu ja hyvinvointi.

Tutkielma toteutetaan kuvailevana narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka avulla tutkittavaa ilmiötä voidaan käsitellä laajemmin ja väljemmillä tutkimuskysymyksillä. Tutkimuskysymykseni käsittävät tutkielman kolme keskeistä teemaa: pahoinvoinnin tunnistamisen ja ilmoittamisen, moniammatillisen yhteistyön sekä edellä mainittujen vertailun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen välillä. Tutkielman teoreettisen viitekehyksen luo fenomenologinen tutkimus, joka tarkoittaa kokemuksen tutkimusta. Kokemuksella tarkoitetaan esimerkiksi tuntemuksia, ajatuksia ja tapahtumia, mutta myös tietoja ja taitoja esimerkiksi työkokemusta. Fenomenologinen tutkimus pyrkii selittämään ja jäsentämään tiettyyn kontekstiin liittyvää kokemusta, jolloin tutkittavien kokemusten kontekstin tulee olla samankaltaiset. Tutkielman tutkittavien kokemusten kokijat työskentelevät kaikki opetuksen ja kasvatuksen parissa, jolloin kontekstit ovat samanlaiset.

Lähtökohtaisesti varhaiskasvatuksesta tehdään vähemmän lastensuojeluilmoituksia verrattuna kouluun. Tulokset osoittavat, että varhaiskasvatushenkilöstö suhtautuu kielteisemmin yhteistyöhön lastensuojelun kanssa kuin opetustoimi. Yleisin opetus- ja kasvatushenkilöstön kokemus on epävarmuus liittyen pahoinvoinnin merkkien tunnistamiseen ja ilmoituksen tekemiseen. Epävarmuuteen liittyy monesti myös pelkoa lapsen kohtalosta sekä vanhempien mahdollisesti aggressiivisesta reaktiosta. Lisäksi työkokemuksella ja koulutuksella näyttää olevan merkitystä esimerkiksi ilmoitusherkkyyteen.

Avainsanat: kokemus, hyvinvointi, moniammatillinen yhteistyö, varhaiskasvatus, lastensuojelu, ehkäisevä lastensuojelu, kirjallisuuskatsaus

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
1.1	Hyvinvointi ja pahoinvointi.....	4
1.2	Tutkielman taustaa	5
2	TUTKIELMAN TOTEUTUS.....	8
2.1	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus ja tutkimusaineisto	8
2.2	Tutkimuskysymykset ja fenomenologinen tutkimus teoreettisena viitekehyksenä	10
3	LASTENSUOJELU JA LASTEN SUOJELU	12
3.1	Lapsen suojelu prosessina.....	12
3.2	Varhaiskasvatus ehkäisevänä lastensuojeluna.....	14
4	MONIAMMATILLISUUS JA YHTEISTYÖ	15
5	OPETUS- JA KASVATUSHENKILÖSTÖN JA LASTENSUOJELUN VÄLINEN SUHDE	17
5.1	Lapsen pahoinvoinnin tunnistaminen ja ilmoittaminen	18
5.2	Lastensuojelun näkökulma	21
6	YHTEENVETO.....	23
7	POHDINTA	25
	LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Kevään poikkeustilanteen vuoksi lasten pahoinvoinnin tunnistaminen on tullut uutisoinnissa entistä enemmän esille. Esimerkiksi Maija Aalto kirjoittaa Helsingin Sanomien artikkelissaan (5.4.2020), että tyypillisesti suurin osa huolesta tulee toisilta viranomaisilta päiväkodeista, kouluista ja oppilaitoksista. Vallitsevan poikkeustilan myötä lasten hädän huomaaminen on nyt myös paikoin entistä haastavampaa, koska esimerkiksi opettajalla ei ole mahdollisuutta nähdä lapsen kotioloihin koulusulun aikana.

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välistä suhdetta. Keskityn henkilöstön kokemuksiin liittyen lasten pahoinvoinnin tunnistamiseen, ilmoittamiseen sekä siitä alkavaan moniammatilliseen yhteistyöhön lastensuojelun kanssa. Varhaiskasvatuksen opiskelijana minua erityisesti kiinnostaa varhaiskasvatuksen näkökulma ja haluan nostaa sen tutkielmani suuremmaksi osapuoleksi käydessäni läpi tutkimusaineistosta havaittuja kokemuksia. Tutkielmani tarkoituksena on vertailla varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja pahoinvoinnin tunnistamisessa, ilmoittamisessa ja lastensuojelun kanssa käytävässä yhteistyössä.

1.1 Hyvinvointi ja pahoinvointi

Vaikka kandidaatintutkielmani keskittyy opetus- ja kasvatushenkilöstön kokemuksiin, kaiken keskiössä on kuitenkin lapsen etu ja hyvinvointi. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan sopimusvaltioiden jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus hyvään elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (Yhdistyneet kansakunnat, 1989, 6. artikla). Hakalehdon (2018) mukaan lapsen hyvinvoinnin vaarantumisen ylittäessä lain asettaman kynnyksen lapsella on oikeus suojeluun ja tulla suojelluksi. Hakalehto lisää, että tarvittaessa lasta suojellaan myös omilta vanhemmiltaan (Hakalehto, 2018, s. 282).

Bardy (2013) kirjoittaa hyvinvoinnin kolmiulotteisuudesta osana huolenpitoa. Hänen mukaansa hyvinvoinnin kolme pääulottuvuutta ovat elinolot, yhteisyyssuhteet ja maailmaan orientoituminen, jotka painottuvat eri tavoin aikuisilla ja lapsilla. Ensimmäinen ulottuvuus eli lapsen elinolot määrittyvät pitkälti vanhempien mukaan, ja vanhemmat ovat vastuussa lapsensa hoidosta, kasvatuksesta ja elatuksesta. Lapsella on myös oikeus riittävään elintasoon ruumiillisen, henkisen ja sosiaalisen kehityksensä puitteissa. Toinen ulottuvuus eli yhteisyyssuhteet viittaavat eri-

laisiin suhteisiin lapsen elämässä (esimerkiksi kiintymyssuhteet), ja ne ovat erityisesti varhaislapsuudessa elintärkeitä lapsen syvimpien tarpeiden tyydyttämisessä. Lapsen arkinen huolenpito ja kasvatus tapahtuu perhesuhteissa, ja näitä suhteita ylläpidetään sukulaisten ja ystävien kesken sekä erinäisissä yhteisöissä kuten koulussa. Kolmanneksi ulottuvuudeksi Bardy mainitsee maailmaan orientoitumisen, joka käsittää osallisuuden ja näin ollen myös kuulluksi ja nähdyksi tulemisen omana itsenään ja yhteisönsä jäsenenä. Pohjimmiltaan maailmaan orientoituminen tarkoittaa siis suhdetta itseensä ja muihin (Bardy, 2013, s. 67–69).

Bardy ja Heino (2013, s. 18–19) tuovat esille, että ihmisen hyvinvointi pohjautuu pitkälti vuorovaikutussuhteisiin, ja että lapselle erityisen tärkeää on lähellä oleva ihminen, johon voi luottaa ja kiinnittyä. Bardy (2013) mainitseekin, että hyvinvoinnin kolmiulotteisuus määrittää sosiaaliset ongelmat hyvinvoinnin puutteellisuutena tai pahoinvoinnin lähteinä. Hän tiivistää, että hyvinvointi edellyttää kaikkien kolmen hyvinvoinnin ulottuvuuksien tarpeiden tyydyttämisen (Bardy, 2013, s. 69–70).

Lapsen pahoinvoinnin tunnistaminen on ensimmäinen askel kohti tapaukseen puuttumista eli tässä tilanteessa lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Esimerkiksi Svensson ja Janson (2008, s. 25) mainitsevan, että monissa maissa ympäri maailmaa laki velvoittaa tiettyjä ammatinharjoittajia ilmoittamaan lastensuojelulle mahdollisesta lapsen kaltoinkohtelusta. Suomen lastensuojelulaki (417/2007, 25 §) velvoittaa muun muassa opetustoimen ja varhaiskasvatuksen olevan ilmoitusvelvollinen kunnan sosiaalihuollolle, jos tietoon on tullut, että lapsen hoitoa, huolenpitoa tai kehitystä on vaarannettu. Toisin sanoen opetus- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva tekee rikoksen jättäessään ilmoittamatta epäilyksensä lapsen hyvinvoinnin laiminlyömisestä.

1.2 Tutkielman taustaa

Hämeen-Anttilan (2017, s. 225) viitaten lastensuojeluilmoituksien lukumäärät on tilastoitu vuodesta 2008 lähtien kuntien rekistereihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) vuosittaisten lastensuojelun tilastoraporttien mukaan lastensuojeluilmoitusten lukumäärät ovat tasaisesti kasvaneet vuodesta 2008 vuoteen 2018¹. Se sijaan Lastensuojelun keskusliiton ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian kyselyn mukaan varhaiskasvatuksen puolelta tehdään selvästi vähiten (33 %) lastensuojeluilmoituksia verrattuna nuorisotoimeen (68

---

¹ Vuoden 2019 raporttia ei ole julkaistu tutkielman tekoaikana.

%), kouluun (93 %) ja neuvolaan (80 %) (Paavola ym., 2010, s. 6). Tästä syystä haluan kandidaatintutkielmallani selvittää mahdollisia syitä varhaiskasvatuksen ja koulun välisiin eroihin ilmoitustilastoissa. Saastamoinen (2016, s. 129) toteaa, että kasvavista lastensuojeluilmoituksista ei pidä suoraan olettaa lasten pahoinvoinnin lisääntyneen vaan pikemminkin ihmisten tietoisuuden kasvaneen ilmoitusvelvollisuudestaan. Varsinaista lastensuojeluilmoituksen lisäksi on tärkeää tutkia myös lapsen pahoinvoinnin tunnistamiseen ja ilmoittamiseen liittyviä kokemuksia opetus- ja kasvatushenkilöstön näkökulmasta. Vasta tämän jälkeen alkaa varsinainen yhteistyö lastensuojelun kanssa, mihin liittyviin kokemuksiin haluan myös tutkielmassani keskittyä.

Opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välinen suhde muodostaa tutkielmalleni kehyksen, joka pitää sisällään sekä varsinaisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen että ennen yhteistyötä ilmenevät ennakkoluulot ja -oletukset yhteistyön molemmista osapuolista. Vaikka tutkielmani keskittyykin opetus- ja kasvatushenkilöstön näkökulmaan, huomioin myös lastensuojelun puolen ja tällä tavoin tuon esille siellä esiintyvät yhteistyöhön vaikuttavat seikat. Käsitän lastensuojelun tässä yhteydessä julkisena kaupungin tai kunnan alaisuuteen kuuluvana organisaationa enkä niinkään siellä työskentelevinä yksittäisinä sosiaalitoimen viranomaisina.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä on muutamia aiempia kotimaisia tutkimuksia vuodelta 2010, esimerkiksi aiemmin mainitsemani Lastensuojelun keskusliiton ja Talentian kysely sekä lisäksi Ellosen ja Humpin tutkimus viranomaisyhteistyöstä ja lasten hyväksikäyttötapausten tunnistamisesta. Viime vuosina on myös ilmestynyt opinnäytetöitä, joissa käsitellään joko yleisellä tasolla, rajatusti tai paikallisesti tapahtuvaa moniammatillista yhteistyötä tai ehkäisevää varhaiskasvatusta. Kansainvälisistä julkaisuista löytyy enemmän tutkimuksia, jotka käsittelevät erityisesti opettajien suhtautumista ja tietämystä lasten kaltoinkohteluun ja siitä ilmoittamiseen, esimerkiksi Goebbels, Nicholson, Walsh ja De Vries (2008) ovat tutkineet kyseistä teemaa. Vähemmälle huomiolle niin kotimaisissa kuin ulkomaisissa tutkimuksissa on jäänyt varhaiskasvatuksen näkökulma aiheeseen, mutta esimerkiksi Svensson ja Janson (2008) ovat tutkineet ruotsalaisten esikoulujen henkilöstön suhtautumista lapsen kaltoinkohtelun epäilemiseen ja ilmoittamiseen.

Tutkielmani aihe ei ole siis uusi, vaikka siitä ei olekaan montaa vertaisarvioitua tuoretta tutkimusta lähivuosilta. Edellä nimetyt tutkimukset liittyvät läheisesti tutkielmani aiheeseen, jonka vuoksi olen valinnut ne osaksi kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistoa. Tutkielmani keskittyy

tutkimuksissa ilmeneviin kokemuksiin, jotka liittyvät pahoinvoinnin tunnistamiseen, ilmoittamiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Lähestyn aihetta lähtökohtaisesti varhaiskasvatuksen opiskelijana, jolla ei ole ammatillista kokemusta lastensuojelusta. Henkilökohtaisena motiivina kandidaatintutkielmalleni onkin perehtyä tarkemmin lastensuojeluun, sen toimintaan sekä opetus- ja kasvatushenkilöstön oikeudellisiin velvollisuuksiin. Koen, että tulevana varhaiskasvatuksen opettajana ja viranomaisena minun on tärkeää tietää omat oikeudet ja velvollisuudet, jotta kynnys ennakoida ja puuttua lapsen ja perheen pahoinvointiin olisi mahdollisimman matala.

2 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tutkielmani toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Eskola ja Suoranta (1998, luku 1) kuvailevat laadullisen tutkimuksen olevan karkeimmillaan tutkimusaineiston ja analyysin kuvausta, johon ei liity numeraalista kuvausta. Tuomi ja Sarajärvi (2018) eivät anna laadulliselle tutkimukselle yksiselitteistä määritelmää, vaan tuovat esille laadullisen tutkimuksen moninaisuuden. He jakavat laadullisen tutkimuksen perinteen pienempiin ryhmiin, joita ovat muun muassa ymmärtävä, ihmistieteellinen ja tulkinnallinen tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 1.3).

2.1 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus ja tutkimusaineisto

Tutkielmani tutkimusmetodina on kuvaileva narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaus on metodi, jossa tehdään tutkimusta tutkimuksesta eli tutkitaan jo tehtyjä tutkimuksia. Lopputulokseksi saadaan koonti tutkimustuloksia, jotka toimivat pohjana uusille tutkimuksille (Salminen, 2011, s. 4). Omassa tutkielmassani keskityn tutkimaan tutkimuksissa ilmeneviä kokemuksia liittyen tutkielmani aiheeseen enkä niinkään itse tutkimuksia. Baumeister ja Leary (1997) ovat luoneet narratiivisen kirjallisuuskatsauksen ympärille viisi päätavoitetta: 1. kehittää olemassa olevaa teoriaa ja rakentaa sen päälle uutta teoriaa, 2. arvioida teoriaa, 3. rakentaa kokonaiskuvia asiakokonaisuuksista, 4. tunnistaa ongelmia, ja 5. mahdollistaa tietyn teorian historiallisen kehityksen kuvaamisen (Baumeister & Leary, 1997, s. 312).

Kirjallisuuskatsaus jaetaan yleisesti kolmeen tyyppiin: kuvailevaan, systemaattiseen ja meta-analyysiin, joista keskityn tarkemmin kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Salmisen (2011) mukaan kuvaileva eli traditionaalinen kirjallisuuskatsaus on yleisin kirjallisuuskatsauksen muoto, koska se ei luo tarkkoja raameja tutkimuksen tekemiselle. Tutkittavaa ilmiötä voidaan tutkia laaja-alaisesti väljemmillä tutkimuskysymyksillä ja tarvittaessa sen avulla voidaan luokitella tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. Salminen jakaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vielä kahteen suuntaukseen, joista narratiivinen suuntaus on metodisesti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto. Sillä pyritään laajasti kuvaamaan käsiteltävää aihetta tai sen historiaa ja kehityskulkua. Narratiivisesta kirjallisuuskatsauksesta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä narratiivista yleiskatsausta, jonka tarkoituksena on tiivistää aiempia tutkimuksia (Salminen, 2011, s. 6–7).

Myös Green, Johnson ja Adams (2006) mainitsevat narratiivisen yleiskatsauksen (*narrative overview*) kokoavan yhteen kirjoittajan löydökset muista tutkimuksista ja tiivistävän ne yhdeksi

kokonaisuudeksi. Heidän mukaansa se auttaa luomaan laajan näkökulman käsiteltävästä aiheesta. Narratiivista yleiskatsausta tehdessä tulee kuitenkin välttää mielipiteistä johdettuja väitteitä, jotka pohjautuvat suureen määrään lähdekirjallisuutta. Narratiivisen yleiskatsauksen tarkoituksena on olla objektiivinen yhteenveto läpi käydystä kirjallisuudesta (Green, Johnson & Adams, 2006, s. 103).

Kuvailevalla narratiivisella kirjallisuuskatsauksella saadaan mahdollisimman kattava koonti opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välisestä suhteesta. Sillä tuodaan yhteen varhaiskasvatuksen ja opetustoimen ympäristöissä ilmeneviä kokemuksia lapsen pahoinvoinnin tunnistamisesta, ilmoittamisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Keskityn ensisijaisesti käsittelemään varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa ilmeneviä kokemuksia, mutta vertailupohjaksi otan mukaan koulukontekstissa esille tulevat henkilöstön kokemukset.

Tutkielmani käsittelee laajassa mittakaavassa opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun välistä suhdetta. Koska kyseessä on kirjallisuuskatsaus, tutkielmani pohjautuu aiempiin tutkimuksiin liittyen opetus- ja kasvatushenkilöstöön, lapsen pahoinvoinnin tunnistamiseen, ilmoittamiseen ja siihen suhtautumiseen, lastensuojeluun sekä moniammatilliseen yhteistyöhön. Viitatessani yleisesti sekä varhaiskasvatuksen että opetustoimen henkilöstöön, käytän heistä yhteisesti nimitystä opetus- ja kasvatushenkilöstö. Muussa tapauksessa puhun joko varhaiskasvatuksesta, opetustoimesta tai opettajista. Varhaiskasvatustalaki (540/2018, 2 §) määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi, jossa painotetaan pedagogiikkaa. Opetushallituksen (2020) mukaan varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus kuten kerho- ja leikkitoiminta. Tässä tutkielmassa tarkoitan varhaiskasvatuksella päiväkodissa järjestettävää varhaiskasvatusta.

Tutkimusaineistoni koostuu sekä kotimaisesta että kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta. Hietamäki, Kuusinen, Pursi ja Rajala (2017, s. 417) huomauttavat, että lastensuojeluilmoitukseen liittyvien kansainvälisten tutkimusten tarkastelussa on hyvä huomioida lastensuojelujärjestelmien ja tarjottavien palveluiden erilaisuus eri puolilla maailmaa. Tästä syystä en suoraan vertaa kansainvälisten tutkimusten tuloksia suomalaiseen kontekstiin vaan peilaan niitä kotimaisissa tutkimuksissa ilmeneviin kokemuksiin. Kotimaisia vertaisarvioituja tutkimuksia aiheesta ei ole kuitenkaan ilmestynyt niin paljon, että voisin kokonaan keskittää tutkielmani kirjallisuuskatsauksen niiden varaan. Tästä syystä olen päättänyt käyttää myös kansainvälisiä

tutkimuksia. Selvyyden vuoksi olen tutkielmassani käyttänyt ajankohtaisia käsitteitä ja nimityksiä.

2.2 Tutkimuskysymykset ja fenomenologinen tutkimus teoreettisena viitekehyksenä

Kandidaatintutkielmani kokoa yhteen kolme keskeistä teemaa liittyen opetus- ja kasvatushenkilöstön ja lastensuojelun väliseen suhteeseen: pahoinvoinnin tunnistaminen ja ilmoituksen tekeminen, moniammatillinen yhteistyö sekä edellä mainittujen vertailu varhaiskasvatuksen ja opetustoimen välillä. Tästä syystä olen päättänyt keskittää tutkielmani kolmeen tutkimuskysymykseen, jotka ovat:

1. Miten opetus- ja kasvatushenkilöstö kokee lapsen pahoinvoinnin tunnistamisen ja ilmoittamisen lastensuojelulle?
2. Millaisia kokemuksia opetus- ja kasvatushenkilöstöllä on lastensuojelun kanssa käydystä moniammatillisesta yhteistyöstä?
3. Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia liittyy varhaiskasvatuksen ja opetustoimen kokemuksiin pahoinvoinnin tunnistamisessa, ilmoittamisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä?

Kokemus on tutkielmani keskeisin käsite ja tutkimuskysymysteni yhdistävä tekijä. Kokemus on kuitenkin haastava määritellä yksiselitteisesti, sillä se on käsitteenä erittäin moniulotteinen ja kontekstiin nähden muuttuva. Kukkolaan (2018, s. 41) viitaten kokemuksen käsitteen ja kokemuksen tutkimuksen tausta on filosofisessa tutkimuksessa. Tästä syystä pysyn kokemuksen ja sen tutkimuksen määrittelyssä hyvin suurpiirteisellä tasolla.

Toikkanen ja Virtanen (2018) mainitsevat kokemuksen olevan jotakin henkilökohtaisesti koettua, mutta myös sellaista, johon ei liity omakohtaista kokemusta. Asioita voi kokea nähtyinä, kuultuina ja kerrottuina (Toikkanen & Virtanen, 2018, s. 7). Kukkola (2018) tuo esille, että kokemuksella tarkoitetaan sosiaalisissa käytännöissämme ja kielenkäytössämme vaihtelevia asioita, ja että sillä viitataan tämän lisäksi myös elämyksiin, tapahtumiin, tuntemuksiin ja ajatuksiin. Lisäksi Kukkola mainitsee, että kokemuksella voidaan viitata myös taitoihin ja kykyihin, esimerkiksi kokemukseen tietystä työstä ja siihen kuuluvista tehtävistä (Kukkola, 2018, s. 42).

Kokemuksen tutkimusta kutsutaan fenomenologiseksi tutkimukseksi. Huhtisen ja Tuomisen (2020, luku 19) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa tarkoituksena on päästä tutkittavien

henkilöiden elämismaailmaan ja tarkastella tutkittavaa ilmiötä heidän kokemustodellisuutensa kautta. Kukkolaan (2018, s. 46) viitaten fenomenologinen tutkimus pyrkii siis selittämään ja jäsentämään tiettyyn kontekstiin liittyvää kokemusta. Tökkäriin (2018) mukaan fenomenologia painottaa kokemuksen yksilöllisyyttä. Tökkäri viittaa Perttulaan (1995) mainitessaan, että fenomenologisiin näkemyksiin pohjautuvat kokemuksen tutkimukset ovat haasteellisia siinä mielessä, että saatava tieto koskee yksittäistapauksia. Tällöin tietoa ei voida yleistää, mutta kokoaavia johtopäätöksiä voidaan tehdä. Tämän mahdollistamiseksi yksittäistapausten kontekstien tulee olla keskenään samankaltaiset eli ne voivat kuulua esimerkiksi samaan ammattikuntaan (Tökkäri, 2018, s. 65–66).

Tökkäri (2018) viittaa Perttulaan (2006), jonka mukaan tutkijan tehtävänä on selvittää mahdollisimman objektiivisesti, millainen tutkimuksen keskiössä olevan ihmisen kokemus on. Tutkijan kokemukset muodostuvat suhteessa kohteeseen eli hän ei voi pysyä täysin objektiivisena tarkkailijana vaan on pakosti osa tutkimaansa kohdetta (Tökkäri, 2018, s. 65). Fenomenologinen tutkimus muodostaa tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, jonka puitteissa tutkin muista tutkielmista ilmeneviä kokemuksia kuten ajatuksia, tunteita sekä työkokemusta. Tutkin kokemuksia lähtökohtaisesti varhaiskasvatuksen opiskelijana ja tulevana varhaiskasvatuksen opettajana. Näin ollen minulla on myös omia kokemuksia varhaiskasvatuksen kontekstissa työskentelystä enkä ole tutkijana täysin objektiivinen. Tutkielmani kuitenkin rakentuu muiden tutkimusten tuloksista, jolloin minulla ei ole tarkkoja tietoja tutkimusaineistossa ilmenevien kokemusten taustoista. Keskityn kokoavien johtopäätöksien rakentamiseen tutkimuksissa ilmenevistä kokemuksista enkä niinkään tutki yksittäisiä kokemuksia. Kokemusten yhteisenä kontekstina on kokijoiden työskenteleminen samalla alalla eli opetuksen ja kasvatuksen parissa.

3 LASTENSUOJELU JA LASTEN SUOJELU

Tutkielmassani lastensuojelulla tarkoitetaan kaupungin tai kunnan alaisuuteen kuuluvaa julkista organisaatiota, jonka toimintaa ohjaa muun muassa lastensuojelulaki. Lastensuojelu on osa lasten ja perheiden sosiaalipalveluja, ja lastensuojelulain (417/2007, 2 §) mukaan lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista suojelua. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) Lastensuojelun käsikirjassa lastensuojelulla sanotaan olevan kolme perustehtävää: vaikuttaminen lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin, tukeminen vanhempia kasvatustehtävässä sekä varsinainen lasten suojeleminen. Myös lastensuojelulaissa (417/2007) määritetään, että lastensuojelun tulee edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita henkilöitä, jotka vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, sekä pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelun tulee myös puuttua havaittuihin ongelmiin riittävän varhain (Lastensuojelulaki, 417/2007, 4 §).

Lastensuojelulain (417/2007, 4 §) ja Hämeen-Anttilan (2017) mukaan lastensuojelun tärkein periaate on lapsen etu: lapsen oikeudet, mielipiteet ja toiveet on otettava huomioon arvioitaessa lastensuojelun tarvetta ja toteutumista. Hämeen-Anttila lisää, että lastensuojelussa täytyy myös olla riittävät mahdollisuudet käyttää erilaisia tukitoimia yksilöllisiin tarpeisiin. Käytettävistä keinoista on valittava tilanteeseen parhaiten sopiva ja lievin tapa puuttua perheen yksityisyyteen. Hämeen-Anttila myös korostaa huostaanoton olevan viimeinen toimenpide (Hämeen-Anttila, 2017, s. 228–229). Hakalehto (2018) niin ikään tuo esille lapsen ja hänen perhe-elämänsä kunnioittamisen, joka näkyy muun muassa korkeana kynnyksenä puuttua perheiden elämään. Vanhemmilla on lähtökohtaisesti vastuu lapsen kasvattamisesta, jolloin siihen puuttuminen tulee tehdä avoimesti ja luottamuksellisesti. Hakalehto lisää, että lastensuojelun velvollisuutena on myös perheen jälleenyhdistyminen (Hakalehto, 2018, s. 390).

3.1 Lapsen suojele prosessina

Hakalehtoon (2018, s. 392) viitaten lastensuojeluilmoitus on osa kokonaisuutta, jolla pyritään suojelemaan lasta sekä huolehtimaan hänen oikeuksiensa toteutumisesta. Saastamoisen (2016) mukaan lastensuojeluilmoitus on keskeisessä osassa lapsen turvallisuuden takaamisessa ja sen tekeminen on lakiin perustuva velvollisuus. Se on myös viranomaisten kesken yksi lapsen suojeleluun liittyvistä yhteistyön muodoista. Lastensuojeluilmoituksella mahdollistetaan lapsen hyvinvoinnin turvaaminen silloin, kun peruspalvelujen ehkäisevät keinot eivät riitä saamaan aikaan myönteisiä muutoksia lapsen olosuhteisiin (Saastamoinen, 2016, s.124–126). Hakalehdon

(2018) mukaan lastensuojeluilmoitus perustuu ilmoittajan arvioon lapsen suojelun tarpeesta. Lastensuojeluilmoituksen syitä voivat olla esimerkiksi epäilty pahoinpitely tai sen uhka, lapsen tarpeiden ja huolenpidon laiminlyönti, lapsen heitteillejätö tai vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelma. Myös lapsen kehitystä vaarantavat olosuhteet, kuten lapsen ja vanhemman vakavat vuorovaikutusongelmat tai lapsen liian suuri vastuu perheen arjesta, ovat syitä lastensuojeluilmoitukselle (Hakalehto, 2018, s. 392).

Lastensuojelulakiin (417/2007) viitaten lastensuojelun yhtenä tehtävänä on palvelutarpeen arviointi, jonka tarkoituksena on selvittää mahdollisen lastensuojelun tarve. Lisäksi välittömästi lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen on arvioitava lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lastensuojeluviranomaisen tehtävänä on lastensuojelulain mukaan muun muassa arvioida lapsen kasvuolosuhteita sekä vanhempien mahdollisuuksia pitää huolta lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. Palvelutarpeen arvioinnin on oltava valmis viimeistään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta (Lastensuojelulaki, 417/2007, 26 §). Hämeen-Anttilan (2017) mukaan lastensuojeluasiakkuus ei automaattisesti ala, kun lastensuojelun tarvetta selvitetään. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, jos palvelutarpeen arvioinnin aikana lastensuojeluviranomainen katsoo asiakkuuden olevan tarpeen. Hämeen-Anttila tuo myös esille, että palvelutarpeen arvioinnin tarkoituksena on selvittää mahdollisten ehkäisevien palvelujen tarve silloin, jos asiakkaan lastensuojelun tarvetta ei ryhdytä selvittämään (Hämeen-Anttila, 2017, s. 230).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) mukaan lasten suojelu ei ole pelkästään lastensuojeluviranomaisten toimintaa vaan myös muita viranomaisia ja kansalaisia koskettava asia. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) oppilaitosten henkilökunnalla on pääasiallinen vastuu oppilaitosyhteisönsä hyvinvoinnista. Kaikkien opiskelijoiden kanssa oppilaitoksessa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien on tehtävissään edistettävä opiskelijoidensa ja oppilaitosyhteisönsä hyvinvointia sekä oppilaitoksen ja kotien välistä yhteistyötä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 4 §). Hakalehdon (2018) mukaan varhaiskasvatus on osa julkisen vallan turvaverkkoa ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on näin ollen velvollisuus tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus. Hakalehto korostaa lapsen oikeutta, että hänestä ollaan huolissaan ja mahdollisiin riskitekijöihin puututaan (Hakalehto, 2018, s. 285).

3.2 Varhaiskasvatus ehkäisevänä lastensuojeluna

Varhaiskasvatuksella tarkoitan tässä tutkielmassa päiväkotikontekstissa tapahtuvaa lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, jossa painottuu pedagogiikka. Lastensuojelulaikiin lisättiin pykälä ehkäisevästä lastensuojelusta helmikuussa 2010. Lastensuojelulaissa (417/2007) ehkäisevä lastensuojelu määritellään kunnan järjestämäksi lastensuojeluksi, jonka tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia silloin, kun lapsella tai perheellä ei ole lastensuojeluasiakkuutta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tuetaan vanhemmuutta sekä turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Siihen kuuluvat tuki ja erityinen tuki, joita annetaan opetuksessa, varhaiskasvatuksessa, nuorisotyössä, neuvolassa sekä muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa (Lastensuojelulaki, 417/2007, 3 a §). Heinonen ja kollegat (2016) korostavat, että lasten ja perheiden ensisijaisena oikeutena on saada ehkäisevää tukea lapsi- ja perhepalveluilta, ja lastensuojelun tulisi olla vasta viimeinen vaihtoehto (Heinonen ym., 2016, s. 178).

Hakalehdon (2018) mukaan varhaiskasvatus on osa ehkäisevää lastensuojelua. Sen tehtävänä on tunnistaa ajoissa lapsen kehitystä vaarantavat tekijät ja näin ollen ohjata lapsi ja vanhempi tarvitsemansa tuen piiriin (Hakalehto, 2018, s. 285). Heinonen ja kollegat (2016, s. 180) pohtivat varhaiskasvatuksen roolia ehkäisevässä lastensuojelussa ja tuovat esille varhaiskasvatuksen viime vuosien ajan kasvavan merkityksen lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja tukemiseksi. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 3 §) todetaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja tarvittaessa järjestää tukea ja toimia yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempansa kanssa lapsen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi, ja lisäksi tukea vanhempaa kasvatustyössään.

Heinonen ja kollegat (2016) toteavat, että varhaiskasvatuksen toteutuessa varhaiskasvatuslain puitteissa se toimii jo lähtökohtaisesti ehkäisevänä lastensuojeluna. Heidän mukaansa varhaiskasvatuksen rooli perheiden kanssa käytävässä yhteistyössä on merkittävä, sillä varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa perheitä säännöllisesti. Tämä mahdollistaa luottamuksen rakentumisen sekä edesauttaa huomaamaan ajoissa, jos lapsi tai perhe tarvitsee tukea. On tärkeä myös tiedostaa, että huolimatta varhaiskasvatuksen keskeisestä roolista tuen tarpeen tunnistajana ja turvaajana, yhteistyötä tehdään myös neuvolan ja tarvittaessa muiden lapsi- ja perhepalvelujen, kuten lastensuojelun kanssa (Heinonen ym., 2016, s. 180–181).

4 MONIAMMATILLISUUS JA YHTEISTYÖ

Moniammatillisuuden käsitteellä suomen kielessä ei ole tarkasti määriteltyä sisältöä, ja sitä käytetäänkin melko monipuolisesti ja väljästi niin arkikielessä kuin ammatillisessa puheessa liittyen erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen ja Hirvonen (2019, luku 2.1) mainitsevat, että englannin kielessä moniammatillisuudella on useampia yhteistyötä kuvaavia käsitteitä kuten *multi-*, *inter-* ja *transprofessional*, joista ensimmäisellä viitataan yleisesti perinteiseen yhteistyöhön ja jälkimmäisillä intensiivisempään yhteistoimintaan.

Karilan ja Nummenmaan (2001) mukaan yleisesti moniammatillisuudella viitataan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden luomaan moniammatilliseen yhteistyöhön tai tiimityöskentelyyn. Työskentely voi toteutua työyhteisön sisällä tai ylittäen organisaatioiden rajoja. Keskiössä on uskomus, että jaettaessa osaamista ja tietoa on mahdollisuus luoda jotain, johon ihminen ei yksin pysty (Karila & Nummenmaa, 2001, s. 3).

Kekonin ja kollegoiden (2019) mukaan moniammatillisuus voidaan käsittää erilaisten verkostojen, viranomaisten ja organisaatioiden (sisäisenä tai ulkoisena) yhteistyön muotona. He tarkentavat, että suomalaisessa kontekstissa moniammatillisuutta käsitellään usein dialogisuuden, yhteistoiminnan ja yhteisen tiedonmuodostuksen kautta. Yhteistoiminnallisuudella tarkoitetaan yhteisten tehtävien ympärille rakentuvaa yhteistä toimintaa, ja dialogilla molemminpuolista vuorovaikutusta. Heidän mukaansa moniammatillisissa vuorovaikutustilanteissa on tärkeää huomioida eri ammattikuntien erilaiset näkökulmat ja oppia niistä. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää eri ammattilaisten halua toimia yhteistyössä (Kekoni ym., 2019, luku 2.1).

Kekoni ja kollegat (2019) tuovat kuitenkin esille moniammatillisuuden haasteita, jotka kytkeytyvät taloudellisiin ja ajallisiin resursseihin sekä niiden puuttumiseen. Heidän mukaansa eri alojen ammattilaisilla voi olla haastavaa suhtautua myönteisesti ja vastaanottavaisesti moniammatilliseen yhteistyöhön, jos työskentely lähtökohtaisesti koetaan kuormittavana muiden työkiireiden keskellä. Myös työntekijän taustaorganisaatio voi vaikuttaa merkittävästi siihen, milloin ja millaisissa tilanteissa moniammatillista yhteistyötä hyödynnetään, jolloin sillä voi olla merkittävä vaikutus asiakkaan tilanteen ratkaisemiselle asiakkaan hyväksi (Kekoni ym., 2019, luku 2.1).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 3 §) mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan suunnitelmallisena ja moniammatillisena yhteistyönä opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Lisäksi oppilas ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013, 4 §) tuodaan esille yhteisöllinen

opiskeluhoito, jolla tarkoitetaan oppilaitosyhteisöissä olevaa toimintakulttuuria, jonka tarkoituksena on edistää muun muassa opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, vuorovaikutusta, osallisuutta sekä opiskeluympäristön turvallisuutta. Niin ikään varhaiskasvatusturva (540/2018, 7 §) velvoittaa, että kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä muun muassa opetuksesta, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta vastaavien tahojen kanssa.

Karilan ja Nummenmaan (2001) mukaan varhaiskasvatuksessa on olemassa sisäistä ja ulkoista moniammatillisuutta. Sisäinen moniammatillisuus käsittää esimerkiksi päiväkodin sisällä työskentelevien ammattiryhmien yhteisen jaetun toiminnan päiväkotiarjen toteutumisiksi. Ulkoinen moniammatillisuus puolestaan tarkoittaa Karilan ja Nummenmaan mukaan verkostoissa toimimista eli varhaiskasvatushenkilöstön yhteistyötä lasten ja perheiden kanssa työskentelevien muiden ammattilaisten kanssa. Tällaista yhteistyötä on esimerkiksi ennalta ehkäisevässä sosiaalityössä. (Karila & Nummenmaa, 2001, s. 41–42). Mönkkönen (2018, s. 113) toteaa, että moniammatillinen yhteistyö on lastensuojelutyössä erityisen tärkeää ennaltaehkäisevässä mielessä, koska usean eri osapuolen huoli auttaa huomaamaan lapsen ja perheen avuntarpeen. Kananon (2017, s. 449) mukaan sosiaalityössä yhteistyötä tarvitaan asiakkaan edut ja tarpeet huomioon ottaen esimerkiksi varhaiskasvatukseen, koulun, nuorisotoimen ja poliisin kanssa. Myös Opetushallituksen (2019, s. 35) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ilmenee, että yhteistyö varhaiskasvatukseen ja lastensuojelun sekä muiden sosiaalipalveluiden kanssa on merkittävää varhaisen huolen heräämisen kannalta.

5 OPETUS- JA KASVATUSHENKILÖSTÖN JA LASTENSUOJELUN VÄLINEN SUHDE

Aiemmin tässä tutkielmassa on käynyt ilmi, että Lastensuojelun keskusliiton ja Talentian vuonna 2010 julkaiseman raportin mukaan varhaiskasvatuksen puolelta tehdään selvästi vähiten lastensuojeluilmoituksia verrattuna esimerkiksi kouluun. Paavola ja kollegat (2010) kirjoittavat raportissa, että varhaiskasvatus suhtautuu muihin tahoihin nähden kaikista kriittisimmin yhteistyöhön lastensuojelun kanssa. Vastauksissa käy ilmi, että yhteistyö on todella vähäistä ja riittämätöntä, ja että sosiaalitoimen vaihtoehtoisuus vaikeuttaa yhteistyötä. Ehkäisevään lastensuojeluun liittyvistä vastauksista yli puolet on kielteisävyisiä. Varhaiskasvatuksessa on koettu tiedonpuutetta ehkäisevän lastensuojelun menetelmistä ja esimerkiksi, milloin lastensuojeluilmoitus voi tai pitää tehdä. Myönteistä on, että joissain kunnissa on varhaiskasvatushenkilöstölle järjestetty koulutusta lastensuojelusta (Paavola ym., 2010, s. 10, 12).

Ellosen (2010b) tutkimuksesta ilmenee, että varhaiskasvatuksen puolelta toivotaan lastensuojelun kanssa avoimempaa vuorovaikutusta ilmoituksen tekemisen jälkeen. Päiväkodeissa tuodaan esille, kuinka lastensuojelun kanssa kaivattaisiin aktiivisuutta myös toisenlaisessa tiedonvaihdossa, esimerkiksi tietoa, jos hoidossa olevasta lapsesta on tehty jo aiemmin lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelulta toivotaan myös aloitteellisuutta kysyä lastensuojeluasiakkuuden jo omaavien lasten elämästä. Ellosen tutkimuksen mukaan tätä ei lähestulkoon koskaan tapahdu, poikkeuksena lapset, joista päiväkodista on alun perin tehty lastensuojeluilmoitus (Ellonen, 2010b, s. 208–209).

Myös Paavolan ja kollegoiden (2010) raportissa käy ilmi, että varhaiskasvatuksen puolelta toivotaan kyselyn muihin ammattiryhmiin verrattuna eniten yhteistyön kehittämistä. Työntekijät ovat kokeneet, että varhaiskasvatuksen rooli ehkäisevänä lastensuojeluna on jäsentymätön. Lisäksi varhaiskasvatushenkilöstön ammattitaitoa ja mielipiteitä voisi kuunnella paremmin (Paavola ym., 2010, s. 18–19). Niin ikään Feng, Fetzer, Chen, Yeh ja Huang (2010, s. 1488) mainitsevat, että opettajat kokevat kunnioituksen puutetta sosiaalityöntekijöiltä ja ettei yhteistyö ole kaksisuuntaista: opettajat ilmoittavat kaiken tietonsa sosiaalityöntekijöille, mutta opettajia ei informoida jatkotoimenpiteistä liittyen lapseen tai hänen vanhempiansa.

Ellosen (2010b) tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksessa ja koulussa yhteistyö lastensuojelun kanssa on käytännössä lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja lapsen elinolojen kuvaamista sosiaalityöntekijälle hänen sitä pyytäessä. Kouluissa lastensuojelun näkökulma on väkivalta- ja

hyväksikäyttöepäilyissä mukana melko tiiviisti esimerkiksi oppilashuoltoryhmän ja siinä olevan sosiaalityön osaajan kautta. Myös epäviralliset konsultaatiopuhelut koulun ja sosiaalitoimen välillä ovat melko yleisiä koulukontekstissa. Varhaiskasvatuksessa sen sijaan lastensuojelun rooli pahoinvoinnin tunnistamisessa on etäisempi ja tulee suurimmassa osassa tapauksia mukaan vasta lastensuojeluilmoituksen teko vaiheessa (Ellonen, 2010b, s. 207). Paavolan ja kollegoiden (2010) raportin mukaan yli kolmasosassa koulujen avovastauksissa kerrotaan myönteisistä kokemuksista lastensuojelun kanssa. Koulujen toimintatapoihin lastensuojelulain muutoksella ei kuitenkaan ole ollut merkittävää vaikutusta, ja lastensuojelulain tietämys koetaan heikoksi. Kouluissa myös koetaan, ettei ehkäisevälle lastensuojelulle jää aikaa korjaavan lastensuojelun ja kriisitilanteiden vuoksi (Paavola, 2010, s. 10, 12–13).

5.1 Lapsen pahoinvoinnin tunnistaminen ja ilmoittaminen

Lastensuojelun keskusliiton ja Talentian kysely toteutettiin uudistuneen lastensuojelulain myötä. Paavolan ja kollegoiden (2010) mukaan laki on tuonut parannuksia varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön. Lastensuojelun konsultointi on helpottunut, jolloin lastensuojeluilmoitusta ei välttämättä tarvitse tehdä ja perheen tilanteesta pystytään keskustelemaan. Varhaiskasvatuksessa yhtenä merkittävämpänä muutoksena on puuttumisen kynnyksen madaltuminen ja perheiden auttamisen aikaistuminen. (Paavola ym., 2010, s. 17).

Kuitenkin Ellosen ja Pösön (2014) tutkimuksen mukaan muun muassa varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstöllä ilmenee korkea kynnys puuttua epäiltyyn lapsen pahoinvointiin, esimerkiksi pahoinpitelyyn, huolimatta ilmoitusvelvollisuudesta. Tutkimus osoittaa, että kynnys johtuu kahdenlaisesta epävarmuudesta. Ensimmäiseksi on epävarmuus liittyen syyhyn tehdä ilmoitus, ja toiseksi epävarmuus ilmoituksen prosessista ja sen vaikutuksista lapseen, perheeseen ja ilmoittajaan itseensä. Ellosen ja Pösön mukaan epävarmuus pohjautuu osittain varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstön ajatukseen lastensuojelusta epätukevana (*non-supportive*) eikä tukea yhdistetä lastensuojeluun. (Ellonen & Pösö, 2014, s. 737–738). Myös Scholsin, de Ruiterin ja Öryn (2013, s. 7) tutkimuksen mukaan opettajat eivät luottaneet lastensuojeluun, koska heidän mielestään lastensuojeluun liittyy paljon odottamista, huolenpidon katkonaisuutta, byrokratiaa, epäselvää kommunikaatiota, jatkotoimenpiteiden puutetta ja varsinaisen huolenpidon viivästymistä.

Ellosen ja Pösön korostama epävarmuus tulee esille myös useissa kansainvälisissä tutkimuksissa liittyen opetus- ja kasvatushenkilöstön toimintaan olla ilmoittamatta epäilystään. Toros ja

Tiirik (2016, s. 25) mainitsevat opettajien ilmoittamattomuuden liittyvän epävarmuuteen tunnistaa ongelman vakavuus. Scholsin ja kollegoiden (2013, s. 7) mukaan opettajat tiedostavat lastensuojeluilmoituksen vaikuttavan ei pelkästään lapseen vaan myös heihin itseensä, ja tuovat esille vanhempien mahdollisen syyttävän ja aggressiivisen käytöksen ilmoituksen tehnyttä opettajaa kohtaan. Goebbels ja kollegat (2008) tuovat puolestaan esille, että osa opettajista kokee huolta, että ilmoittaminen vahingoittaisi opettaja–lapsi- tai opettaja–perhe-suhteita. Opettajat myös pelkäävät ilmoittamisen kiihdyttävän pahoinpitelyä tai että ilmoitus on aiheeton (Goebbels ym., 2008, s. 942). Kennyn (2004, s. 1314) mukaan suurin osa opettajista uskoo vanhempien haastavan heidät oikeuteen aiheettomasta ilmoituksesta. Feng ja kollegat (2010) mainitsevat, että opettajat monesti pelkäävät joutuvansa perheen koston kohteeksi (Feng ym., 2010, s. 1486).

Svenssonin ja Jansonin (2008) mukaan varhaiskasvatushenkilöstö kokee saavansa liian vähän konsultaatioapua lastensuojelulta, jolloin henkilöstöllä on epävarmuutta myös vanhempien kanssa käytävässä yhteydenpidossa (Svensson & Janson, 2008, s. 28–29). Toros ja Tiirik (2016) luettelevat pahoinvoinnin tunnistamisessa ja ilmoittamisessa syntyviä haasteita: 1. vanhemmat kiistävät perheen ongelmat ja kieltävät lapsia puhumasta ongelmista, 2. opettajat ovat peloissaan vanhempien kanssa aiheutuvista konflikteista, 3. opettajat ovat huolissaan, että tekevät virheitä, 4. tietämättömyys ilmoittamisen käytännöistä, ja 5. johtajat eivät salli ilmoituksen tekemistä. Lisäksi Torosin ja Tiirikin tutkimuksen mukaan opettajat, joilla on enemmän kuin kuusi vuotta työkokemusta laskevat pilkkaamisen pahoinpitelyksi, kun taas opettajat vähemmällä työkokemuksella eivät ole varmoja asiasta (Toros & Tiirik, 2016, s. 26–27).

Ellosen (2010a) tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstön suurin haaste lapsen pahoinvoinnin tunnistamisessa on väkivallan muodon muuttuminen entistä vaikeammaksi havaita. Henkilöstön mukaan helpoimpia tapauksia ovat ne, joissa on selvästi havaittavissa fyysiset jäljet. Tämänkaltaista fyysistä väkivaltaa ja akuuttia väkivaltaepäilyä tapahtuu kuitenkin selvästi vähemmän kuin aiemmin. Ellosen mukaan varhaiskasvatushenkilöstö tuo esille fyysisen laiminlyönnin lisääntyneen runsaasti. Fyysisen laiminlyönnin merkit (esim. lapsen pesun tai ruokkimisen laiminlyöminen) pystytään niin ikään havaitsemaan helpommin sen jättämien näkyvien jälkien vuoksi (Ellonen, 2010a, s. 67). Kennyn (2004) tutkimus osoittaa, että opettajat kokevat puutteelliseksi taitonsa havaita ja tunnistaa fyysisen väkivallan kaikki laadut oppilaittensa joukosta, vaikka heillä olisi ollut koulutusta siihen. Kennyn mukaan opettajat eivät tunne olevansa tarpeeksi tietoisia fyysisen tai seksuaalisen laiminlyönnin merkeistä ja oireista (Kenny, 2004, s. 1314–1316).

Verrattuna Kennyn Scholsin ja kollegoiden (2013, s. 6) tutkimus osoittaa, että opettajat ovat tietoisia lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin eri laaduista (fyysinen, henkinen, seksuaalinen), mutta he kuitenkin kokevat tietämättömyyttä pahoinpitelyn merkeistä ja kuinka pahoinpitelystä tulisi ilmoittaa. Myös Ellonen (2010a) tuo esille henkisen ja seksuaalisen hyväksikäytön, jotka koetaan sekä varhaiskasvatuksessa että koulussa harvinaiseksi ja haastavaksi tunnistaa. Molempien merkeiksi hän mainitsee vetäytymisen, tarrautumisen sekä seksuaalisessa hyväksikäytössä käyttäytymisen seksualisoitumisen. Kummankin hyväksikäytön oireet ilmenevät usein vasta pidemmällä aikavälillä. Ellonen myös korostaa, ettei vetäytyminen aina viittaa suoraan hyväksikäyttöön tai väkivaltaan, mutta väkivalta saattaa olla yksi syy lapsen vetäytymiseen. Vetäytyminen kuitenkin lähes poikkeuksetta on paljastunut aina merkiksi jostain huolesta tai ongelmasta lapsen elämässä (Ellonen, 2010a, s. 67–68).

Opetus- ja kasvatushenkilöstön ilmoituskäyttäytymiseen vaikuttaa myös heidän kokemuksensa lastensuojelusta ja suhtautumisensa ilmoituksen tekemiseen. Goebbelsin ja kollegoiden (2008) tutkimuksen mukaan ilmoittamiseen vaikuttaa näennäisesti muun muassa, onko opettaja ikinä epäillyt kaltoinkohtelua tai laiminlyömistä, opettajan määrällinen työkokemus vuosissa sekä hänen akateeminen pätevyytensä. Opettajilla, jotka eivät ole ikinä epäilleet kaltoinkohtelua, oli suurempi todennäköisyys matalampaan itseluottamukseen tunnistaa kaltoinkohteluun viittaavat merkit. Verrattuna ne opettajat, jotka ovat ilmoittaneet aina epäilyksensä, omaavat vakaat toimintatavat liittyen ilmoittamiseen. Opettajat, joiden asenne on myönteinen ilmoittamista kohtaan, kokevat ilmoittamisen olevan osa opettajan ammattivelvollisuutta, ja että ilmoittamisella ehkäistään tulevaisuuden ongelmia (Goebbels ym., 2008, s. 941–942). Fengin ja kollegoiden (2010, s. 1486) tutkimuksessa opettajat puolestaan kokevat, ettei ilmoittamisen tai tapauksen käsittelyn pitäisi olla heidän ensisijainen tehtävänsä. Myös Scholsin ja kollegoiden (2013) tutkimuksessa ilmenee, että vaikka suurin osa opettajista näkee työnsä osana pahoinvoinnin merkien erottamisen, kaikki opettajat eivät kuitenkaan ole samaa mieltä vastuustaan toimia ja ilmoittaa lastensuojelulle. Scholsin ja kollegoiden mukaan opettajat ovat samaa mieltä siitä, ettei ilmoittamisen lopputulos ole aina myönteinen lapselle ja perheelle (Schols ym., 2013, s. 7).

5.2 Lastensuojelun näkökulma

Aiemmin tässä tutkielmassa on käsitelty opetus- ja kasvatushenkilöstön kokemuksia lapsen pahoinvoinnin tunnistamisesta, ilmoittamisesta sekä lastensuojelun kanssa tapahtuneesta yhteistyöstä. Tässä luvussa haluan vielä tuoda esille lastensuojelun näkökulman lasten suojelusta sekä sen ohella tapahtuvasta yhteistyöstä.

Paavola ja kollegat (2010) kirjoittavat loppuraportissa sosiaalitoimen kokemuksista ehkäisevästä lastensuojelusta ja siihen liittyvästä moniammatillisesta yhteistyöstä. Raportin perusteella noin 41 prosentilla sosiaalitoimen edustajista on myönteisiä kokemuksia yhteistyöstä. Heiltä myös tiedusteltiin työaikansa käyttämisestä ehkäisevään lastensuojeluun: 41 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei ole ollenkaan aikaa, ja 37 prosentin mukaan ehkäisevään lastensuojeluun menee työajasta alle 25 prosenttia. Paavolan ja kollegoiden loppuraportissa käy ilmi sosiaalitoimen henkilöresurssien puute ehkäisevässä työssä. Sosiaalitoimen toimijoiden mukaan ehkäisevän lastensuojelun nähdään tarkoittavan vain lastensuojelun työnä, jolloin lastensuojelun resursseja lisätään. Tämä kuitenkin johtaa siihen, että muiden toimijoiden tekemä ehkäisevä lastensuojelu unohtuu (Paavola ym., 2010, s. 10–13).

Paavolan ja kollegoiden (2010) mukaan yleisellä tasolla sosiaalitoimen kokemukset yhteistyön muiden osapuolten kanssa vaihtelevat suuresti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi joskus yhteistyö on hyvää päiväkodin kanssa ja joskus taas se toimii paremmin koulun kanssa. Niin ikään myös sosiaalitoimen kokemukset yhteistyön aloittamisesta ovat ristiriitaisia. Joidenkin sosiaalitoimen viranomaisten mielestä yhteistyön muut toimijat eivät panosta tarpeeksi yhteistyöhön, jolloin työmäärä kasautuu lastensuojelulle. Joidenkin mielestä taas sosiaalitoimeen otetaan yhteyttä liian myöhään ja silloinkin yleensä vain lastensuojeluilmoituksen vuoksi. Kaiken kaikkiaan sosiaalitoimen mielestä peruspalveluissa tulisi olla enemmän osaamista lastensuojelun alalla (Paavola ym., 2010, s. 10). Myös Bardyn ja Heinon (2013, s. 19) mielestä peruspalveluiden merkitys lastensuojelun näkökulmasta on suuri niin ongelmien kuin umpikujan ehkäisyssä.

Paavola ja kollegat (2010) mainitsevat, että sosiaalitoimen mielestä lastensuojeluilmoitusvelvollisuuden laajentuminen on hyvä asia. Sosiaalitoimi kuitenkin korostaa kyselyn vastauksissaan lastensuojeluprosessin seuraava vaihetta eli lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittymistä ja tuo esille selvitysprosessin olevan nopeampaa kuin aiemmin. Ohjeet työskentelylle ovat heidän mukaansa aiempaa selkeämmät ja toiminta on suunnitelmallisempaa (Paavola ym., 2010, s. 17).

Ellonen (2010a) tuo esille, että sosiaalitoimen mukaan varhaiskasvatuksen ja koulujen välillä on suurta vaihtelua ilmoitusherkkydessä. Koulut ilmoittavat suhteellisen ahkerasti väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyistään, mutta päiväkodit puolestaan erityisen vähän. Yhtenä syynä tähän mainitaan kouluissa olevan kuraattorin merkitys, sillä koulukuraattorina toimii aina sosiaalityön ammattilainen. Päiväkodeissa puolestaan ei ole Ellosen mukaan vastaavaa alan asiantuntijaa, jolloin se näkyy korkeampana kynnyksenä ilmoittaa epäilyistään. Sosiaalityöntekijät huomauttavat myös, että kouluissa ja päiväkodeissa on yksilöllisiä eroja ja erilaisia toimintamalleja, jotka niin ikään vaikuttavat lastensuojeluilmoitusten tekoon (Ellonen, 2010a, s. 76).

Ellosen (2010a) tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijöiden mukaan opetus- ja kasvatushenkilöstön suhteellisen vähäiset lastensuojeluilmoitukset epäilystä lapseen kohdistuneesta väkivallasta tai hyväksikäytöstä johtuvat pelosta, mitä lapselle tapahtuu ilmoituksen jälkeen. Hän tuo esille, että sosiaalitoimi kokevat ongelmaksi lastensuojelun huonon tuntemuksen, ja että sosiaalityöntekijät törmäävät työssään edelleen siihen oletukseen, että lastensuojeluilmoitus tarkoittaa automaattisesti esimerkiksi lapsen huostaanottoa. Ellonen korostaakin, että todellisuudessa lastensuojeluilmoitus käynnistää vasta lastensuojelutarpeen selvittämisen (Ellonen, 2010a, s. 72).

Alhaisen (2014) mukaan lastensuojeluyksiköissä on liian vähän työntekijöitä suhteessa asiakkaisiin eikä jatkuvasti kasvava asiakasmäärä ole lisännyt työntekijöiden määrää. Tämä puolestaan vaikuttaa työn eri osa-alueisiin kuten suunnitelmallisuuteen, yhteistyöhön ja asiakkaiden kohtaamiseen. Jatkuva kiire kärjistää liian suuren asiakasmäärän tuomia ongelmia. Suurten asiakasmäärien vuoksi lastensuojelun työntekijät eivät pysty perehtymään riittävän tarkasti esimerkiksi päiväkodin ja koulun opettajien toimintaan ja käsityksiin asiakkaiden tilanteista. Tämä puolestaan vaikuttaa Alhaisen mukaan yhteistyön sujuvuuteen ja tiedonvaihtoon. Työntekijöille jää liian vähän aikaa asiakkaiden tapaamiseen ja heidän tilanteensa perehtymiseen, minkä myös asiakkaat monesti huomaavat. Asiakasprosessien etenemisen puutteellinen seuraaminen johtaa tilanteisiin, jossa apua ei pystytä antamaan oikealla tavalla oikeaan aikaan. Jatkuva kiire ja kasvava työmäärä vaikuttavat myös kielteisesti lastensuojelutyöntekijöiden henkiseen jaksamiseen, minkä seurauksena monet päättävät lopulta vaihtaa työpaikkaa tai kokonaan alaa (Alhainen, 2014, s. 41–44).

6 YHTEENVETO

Edellä olen käsitellyt opetus- ja kasvatushenkilöstön kokemuksia liittyen lasten pahoinvoinnin tunnistamiseen, ilmoittamiseen sekä lastensuojelun kanssa käytävään moniammatilliseen yhteistyöhön. Lisäksi olen halunnut myös tuoda esille lastensuojelun näkökulmaa ja mahdollisia tekijöitä, joilla on vaikutusta lastensuojelutyölle ja moniammatillisen yhteistyön toteuttamiselle. Tutkielmani on rakentunut kolmen tutkimuskysymyksen ympärille, joiden avulla lähden tuomaan yhteen kirjallisuuskatsauksen myötä saatuja tuloksia ja yhdistämään niihin omia ajatuksiani: 1. Miten opetus- ja kasvatushenkilöstö kokee lapsen pahoinvoinnin tunnistamisen ja ilmoittamisen lastensuojelulle? 2. Millaisia kokemuksia opetus- ja kasvatushenkilöstöllä on lastensuojelun kanssa käydystä moniammatillisesta yhteistyöstä? 3. Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia liittyy varhaiskasvatuksen ja opetustoimen kokemuksiin pahoinvoinnin tunnistamisessa, ilmoittamisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä?

Kuten tutkielmastani käy ilmi opetus- ja kasvatushenkilöstön kokemukset vaihtelevat suuresti. Kirjallisuuskatsauksen myötä on ilmennyt kahdenlaista kokemustyyppiä: henkilökohtaisesti koettua kokemusta sekä tietoihin ja taitoihin liittyvää kokemusta. Lähtökohtaisesti varhaiskasvatushenkilöstön koetut kokemukset yhteistyöstä lastensuojelun kanssa ovat kielteisempiä kuin koulun henkilöstön. Kielteisiin yhteistyön kokemuksiin liittyvät vahvasti vuorovaikutuksen puute varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä eli käytännössä yhteistyön olemattomuus ennen varsinaista lastensuojeluilmoitusta. Lastensuojelun näkökulmasta huomautetaan, että yhteistyön toimivuus vaihtelee päiväkotien ja koulujen välillä eli joskus yhteistyö toimii paremmin päiväkodin ja joskus koulun kanssa.

Lastensuojelun konsultoinnista on tutkimuksissa ristiriitaisia tuloksia. Joidenkin tutkimusten mukaan kokemus lastensuojelun konsultoinnista on myönteinen, jolloin siitä on apua esimerkiksi ehkäisevässä lastensuojelussa. Joistain tutkimuksista käy ilmi varhaiskasvatushenkilöstön tyytymättömyys lastensuojelun konsultointiapuun, mikä heijastuu myös epätietoisuutena toimia pahoinvoinnin puuttumisessa. Opetustoimen henkilöstön kokemukset lastensuojelusta ovat varhaiskasvatusta myönteisempiä ja lastensuojeluilmoituksia tehdään kouluista enemmän kuin päiväkodeista. Ylipäänsä kielteiset kokemukset ja ennakko-oletukset lastensuojelusta määrittävät tutkimusten mukaan opetus- ja kasvatushenkilöstön suhtautumista lastensuojeluun, mikä heijastuu tietyiltä osin myös lastensuojeluilmoitusten tekemiseen.

Suurimpana yhteisenä kokemuksen tunteena niin varhaiskasvatuksen kuin koulun henkilöstöllä on epävarmuus, joka tulee esille sekä kotimaisissa että kansainvälisissäkin tutkimuksissa. Opetus- ja kasvatushenkilöstön epävarmuus ilmenee pahoinvoinnin merkkien tunnistamisessa, ilmoitusprosessin käytännöissä sekä pelkona, mitä lapselle, perheelle tai ilmoittajalle itselleen tapahtuu ilmoituksen jälkeen. Pelko tulee esille erityisesti kansainvälisessä kontekstissa, jossa opettajat pelkäävät vanhempien mahdollisesti jopa uhkaavaa reaktiota ilmoitukseen. Lastensuojelun näkökulmasta opetus- ja kasvatushenkilöstön vähäiset ilmoitusmäärät johtuvat lastensuojelun huonosta tuntemuksesta sekä niin ikään pelosta, mitä lapselle tapahtuu tulevaisuudessa.

Toinen kirjallisuuskatsauksen myötä havaittu kokemustyyppi on opetus- ja kasvatushenkilöstön tietoihin ja taitoihin liittyvä kokemus. Tämä tulee ilmi opetus- ja kasvatushenkilöstön vaikeudesta havaita lapsen pahoinvoinnin merkkejä ja oireita, mikä on yhteydessä myös epävarmuuteen. Tutkimustulosten mukaan ilmoitusherkkyyteen vaikuttaa muun muassa työkokemus, koulutus sekä onko ikinä epäillyt lapsen kaltoinkohtelua. Esimerkiksi opettajilla, jotka eivät ole ikinä epäilleet lapsen kaltoinkohtelua, oli matalampi itseluottamus tehdä lastensuojeluilmoitus verrattuna opettajiin, jotka ovat ilmoittaneet aina epäilyksensä.

Kansainvälisessä kontekstissa tulee esille, ettei osa opettajista koe velvollisuudekseen ilmoittaa epäilystään lapsen pahoinvoinnista, vaikka tiedostaa työnsä osana pahoinvoinnin merkkien havaitsemisen. Sekä varhaiskasvatuksessa että opetustoimessa koetaan, että fyysinen kaltoinkohtelu on helpompi havaita näkyvien merkkien vuoksi. Lastensuojelun mukaan päiväkotien ja koulujen ilmoitusherkkyydessä on eroja, ja kouluista tehdään lähtökohtaisesti enemmän ilmoituksia. Keskeisimmäksi syyksi perustellaan kouluissa työskentelevä sosiaalityön koulutuksen saanut koulukuraattori, joka monesti tekee lastensuojeluilmoitukset.

7 POHDINTA

Edellä esiteltyjen tutkimustulosten valossa on lopuksi hyvä pohtia pahoinvoinnin tunnistamista, ilmoittamista sekä lastensuojelun kanssa tapahtuvaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Haluan myös huomioda kansainvälisessä kontekstissa ilmeneviä kokemuksia liittyen tutkielmani aiheeseen ja peilata niitä suomalaiseen kontekstiin.

Karilan, Kososen ja Järvenkallaan (2017) mukaan vuoteen 2030 mennessä varhaiskasvatuksen lapsiryhmien henkilöstörakenteen tulisi olla vähintään 40 prosenttia varhaiskasvatuksen opettajia ja enintään 60 prosenttia varhaiskasvatuksen sosionomeja tai lastenhoitajia. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviksi he mainitsevat muun muassa pedagogisen suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen sekä moniammatillisen ja verkostoihin liittyvän yhteistyön. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviä puolestaan tulee olemaan muun muassa moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa sekä yhteistyö perheiden kanssa liittyen lapsen hyvinvointiin (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, s. 86, 88).

Lähtökohtaisesti suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on työskennellyt ja työskentelee tällä hetkellä paljon sosionomikoulutuksen saaneita varhaiskasvatuksen opettajia. Karilan, Kososen ja Järvenkallaan (2017, s. 80) mukaan päiväkotien henkilöstörakenne muodostuu suurimmaksi osaksi (2/3) sosiaali- ja terveystalvan sekä toisen asteen tutkinnon suorittaneista, ja kasvatusalan ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus jää vähemmistöön (1/3). Tämän vuoksi onkin kiinnostavaa, miksi varhaiskasvatuksen puolelta tehdään kouluun nähden huomattavasti vähemmän lastensuojeluilmoituksia. Varhaiskasvatuksen yliopistokoulutukseen sisältyy melko vähän lastensuojelun tietämystä, minkä näkisin yhdeksi syyksi epävarmuuteen ilmoituksen tekemisen suhteen. Tietämättömyyden ja lastensuojelusta syntyneen väärän mielikuvan vuoksi ilmoittaminen ja yhteistyö lastensuojelun kanssa saattaa näyttäytyä haasteellisena.

Varhaiskasvatuksessa ollaan tiiviissä yhteistyössä perheiden kanssa verrattuna kouluun, jolloin lapsen ja/tai perheen pahoinvoinnin havaitseminen olisi oletetusti helpompaa. Varhaiskasvatus nähdään myös osana ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on auttaa ja tukea lasta ja perhettä ilman lastensuojeluilmoitusta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna ehkäisevä lastensuojelu toteutuisi varhaiskasvatuslain puitteissa, jolloin varhaiskasvatuksesta ei tarvitsisi tehdä lastensuojeluilmoituksia. Toisaalta tiiviillä yhteistyöllä perheiden kanssa voi myös olla kääntöpuolensa: perheiden kanssa ollaan niin kiinteästi tekemisissä, että varhaiskasvatuksen henkilös-

töllä on iso kynnys ottaa perheen kanssa puheeksi heidän vointinsa ja lapsen mahdollinen pahoinvointi. Tällöin myös epävarmuus ilmoituksen tekemistä kohtaan sekä pelko perheen reagoimisesta asioiden esille tuomiseen tai lastensuojeluilmoitukseen ovat mahdollisia osatekijöitä haastavassa tilanteessa. Koulukontekstissa lapsen perhe jää etäisemmäksi, mikä saattaa helpottaa ilmoituksen tekemistä. Täytyy myös huomioida lasten eri-ikäisyys päiväkodissa ja koulussa. Alle kouluikäinen lapsi ei välttämättä osaa ilmaista pahoinvointiaan ja kodin tapahtumia, jolloin merkkien tunnistaminen jää täysin henkilöstön havaintojen varaan. Sen sijaan kouluikäinen lapsi yleensä osaa halutessaan kertoa aikuiselle hädästään ja huonoista kotioloistaan.

Kaiken kaikkiaan kandidaatintutkielmani aihe on laaja ja haastava. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä suhdetta tai varhaiskasvatuksen ilmoitusherkkyyttä ei ole viime vuosina juurikaan tutkittu kotimaisessa kontekstissa. Tämä on luonut omat haasteensa tutkimusprojektille, koska tutkielmaa ei pystynyt täysin keskittämään kotimaisen varhaiskasvatuksen kontekstiin. Lisäksi tutkimusaineiston vähyyden vuoksi tutkielma piti laajentaa koskemaan myös koulukontekstia ja opetustoimen kokemuksia. Olen kuitenkin pitänyt varhaiskasvatuksen kontekstin suurempana näkökulmana, ja koulukonteksti toimii vertailupohjana varhaiskasvatukselle. Tarkastelemani tutkimusaineisto on myös melko iäkäs, mikä puolestaan vaikuttaa tutkielmani luotettavuuteen. Tästä huolimatta tutkimusaineistoni sisältää myös uudempaa aiheeseen liittyvää tutkimusta, jotka tukevat iäkkäämpien tutkimusten tuloksia. Fenomenologisen tutkimuksen sisällyttäminen tutkielmani teoreettiseksi viitekehykseksi vaati sen pitämisen melko pintapuolisena, koska kirjallisuuskatsauksen vuoksi on mahdotonta tietää kokemusten tarkempia yksityiskoh-
tia.

Varhaiskasvatuksen ala on jatkuvassa muutostilassa. Siksi olisi mielenkiintoista tutkia lisää varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä suhdetta, varhaiskasvatuksen opettajien kykyä tunnistaa lasten pahoinvointi sekä heidän suhtautumistaan lastensuojeluilmoitukseen. Haluankin tulevassa pro gradu -työssäni perehtyä aiheeseen tarkemmin esimerkiksi kyselytutkimuksen merkeissä ja tuoda esille tuoreempia tuloksia varhaiskasvatuksen suhtautumisesta lastensuojeluun.

LÄHTEET

- Aalto, M. (2020). Lastensuojeluilmoitusten määrä romahti pääkaupunkiseudulla: nyt mietitään uusia konsteja tavoittaa lapset suoraan. Helsingin Sanomat, 5.4.2020. Haettu 6.5.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006464532.html>
- Alhainen, K. (2014). *Vaarantunut suojeluvalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä*. Helsinki: THL.
- Bardy, M. (2013). Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.), *Lastensuojelun ytimissä* (s. 49–78). Helsinki: THL.
- Bardy, M. & Heino, T. (2013). Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa M. Bardy (toim.), *Lastensuojelun ytimissä* (s. 13–42). Helsinki: THL.
- Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1997). Writing Narrative Literature Reviews. *Review of General Psychology* 3(1), 311–320.
- Ellonen, N. (2010a). II. Väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyistä ilmoittaminen. Teoksessa S-M. Humppi & N. Ellonen (toim.), *Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisyhteistyö* (s. 47–87). Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010.
- Ellonen, N. (2010b). VI. Viranomaisyhteistyö lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyjen selvittämisessä. Teoksessa S-M. Humppi & N. Ellonen (toim.), *Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisyhteistyö* (s. 192–248). Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010.
- Ellonen, N. & Pösö, T. (2014). Hesitation as a System Response to Children Exposed to Violence. *International Journal of Children's Rights* 22, 730–747.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Feng, J-Y., Fetzer, S., Chen, Y-W., Yeh, L. & Huang, M-C. (2010). Multidisciplinary collaboration reporting child abuse: A grounded theory study. *International Journal of Nursing Studies* 47, 1483-1490.
- Goebbels, A. F. G., Nicholson, J. M., Walsh, K. & De Vries, H. (2008). Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: behaviour and determinants. *Health Education Research* 23(6), 941–951.
- Green, B. N., Johnson, C. D. & Adams, A. (2006). Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: secrets of the trade. *Journal of Chiropractic Medicine* 5(3), 101–117.

- Hakalehto, S. (2018). *Lapsioikeuden perusteet*. Helsinki. Alma Talent. E-kirja.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hietämäki, J., Kuusinen, V., Pursi, K. & Rajala, R. (2017). Lastensuojeluilmoitusprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* (82)4, 417–429.
- Huhtinen, A-M. & Tuominen, J. (2020). Fenomenologia. Ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku 19). Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.
- Hämeen-Anttila, L. (2017). Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 216–246). Helsinki: Tietosanom Oy.
- Kananoja, A. (2017). Sosiaalityön lähivuosien kasvavat haasteet. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 443–450). Helsinki: Tietosanom Oy.
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Haettu 25.5.2020 osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>
- Karila, K. & Nummenmaa, A. R. (2001). *Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkot*. Helsinki: WSOY.
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. (2019). Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.), *Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla* (luku 2). Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.
- Kenny, M. C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect* 28, 1311–1319.
- Kukkola, J. (2018). Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.), *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö* (s. 41–63). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Laki lastensuojelulain muuttamisesta 88/2010. Annettu Helsingissä 12.2.2010. Haettu 12.2.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100088>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.04.2007. Haettu 10.2.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

- Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.
- Opetushallitus. (2020). Mitä on varhaiskasvatus? Haettu 23.6.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Tampere: Juvenes Print. Haettu 19.6.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Annettu Helsingissä 30.12.2013. Haettu 12.2.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. (2010). *Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintaan: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää?* Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Salminen, A. (2011). *Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Schols, M. W.A., de Ruiter, C. & Öry, F. G. (2013). How do public child healthcare professionals and primary school teachers identify and handle child abuse cases? A qualitative study. *BMC Public Health* 13, 1–16.
- Svensson, B. & Janson, S. (2008). Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of Loyalty. *Early Childhood Education Journal* 36, 25–31.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019). Lastensuojelun käsikirja. Haettu 9.1.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020). Tilastoraportit, Lastensuojelu. Haettu 25.5.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>
- Toikkanen, J. & Virtanen, I. A. (2018). Kokemuksen käsitteen käytön jäljillä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.), *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö* (s. 8–24). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Toros, K. & Tiirik, R. (2016). Preschool Teachers' Perceptions About and Experience with Child Abuse and Neglect. *Early Childhood Education Journal* 44, 21–30.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. E-kirja.

- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen ja I. A. Virtanen (toim.), *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö* (s. 64–84). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.07.2018. Haettu 12.2.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp445987232>
- Yhdistyneet kansakunnat (1989). Yleissopimus lapsen oikeuksista. Haettu 18.2.2020 suomeksi osoitteesta <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>